

УДК: 373.1:63:004

**Чернявський Б. В.
Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького**

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються педагогічні умови формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва, висвітлюється стан комп'ютеризації навчальних закладів. Пропонуються для впровадження сучасні інформаційні освітні технології, зокрема інтеграція образотворчого мистецтва з комп'ютерними формами навчання.

***Ключові слова:** професійна підготовка, комп'ютеризація, інформаційні технології, інтеграція.*

Формування пізнавальної самостійності можливо через залучення студентів до активної самостійної пізнавальної діяльності. Також формування пізнавальної самостійності студентів потребує комплексного підходу до проблеми обліку соціальної, психологічної й дидактичної сторін.

Різноманіття педагогічних прийомів формування й розвитку пізнавальної самостійності, пропонованих педагогами й психологами, свідчить про складність цього феномена й незавершеності дослідження впливу факторів на формування й розвиток пізнавальної самостійності, про можливість розробки нових і вдосконалювання існуючих шляхів і засобів формування й розвитку цієї якості особистості.

Аналіз використовуваних інформаційних технологій навчання дав змогу нам виділити чотири режими керування пізнавальною діяльністю при комп'ютерному навчанні:

- безпосереднє керування;
- опосередковане керування;
- динамічне керування;
- керування, при якому комп'ютер відіграє роль засобу навчальної діяльності тих, яких навчають.

У нашому дослідженні виділені найбільш перспективні технології, на основі яких можна реалізувати дидактичні комп'ютерні середовища:

1. Технологія, що передбачає створення кроссплатформених додатків;

2. Технологія, що використовує можливості Web [1].

Подання інформації користувачеві необхідно здійснювати з використанням Web-технології, довідкові статті повинні містити гіперпосилання й бути оформлені у вигляді html-сторінок.

Аналіз науково-педагогічної літератури дав змогу нам визначити дидактичне комп'ютерне середовище як найближче оточення майбутнього учителя образотворчого мистецтва в процесі навчання з використанням

персонального комп'ютера, що обслуговує взаємодія суб'єктів освітнього процесу й створюючи умови для функціонування дидактичної системи, що забезпечує взаємодію суб'єктів освітнього процесу і їхнього зв'язку із суб'єктом вивчення – навчальним предметом, створює умови для навчально-пізнавальної діяльності, вносить у навчання принципово нові засоби одержання, перетворення й використанні інформації.

Нами виділені такі вимоги до дидактичного комп'ютерного середовища: педагогічні вимоги (дидактичні; методичні; обґрунтування вибору тематики навчального курсу; перевірка на педагогічну доцільність використання й ефективність застосування); технічні вимоги; ергономічні вимоги; естетичні вимоги [5].

Унікальність дидактичних комп'ютерних середовищ у тім, що вони можуть забезпечити умови для реалізації самовибору майбутнього учителя образотворчого мистецтва, що сприяє, з одного боку, розвитку пізнавальної мотивації. З другого – комп'ютерне середовище провокує проблемну ситуацію, що є одним з найбільш ефективних прийомів формування мотивів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності. Технологічність середовища, що базується на синтезі програмованого й проблемного підходів, створює ситуацію, коли майбутній учитель образотворчого мистецтва поза залежністю від свого актуального рівня раніше або пізніше вирішить ускладнене завдання. Це формує впевненість у досягненні поставленої мети, що супроводжується позитивним емоційним підкріпленням, що приводить до підвищення пізнавальної мотивації (розвитку мотиваційного компонента пізнавальної самостійності).

Всі фактори, що впливають на формування пізнавальної самодостатньої особистості, яка навчається, на наш погляд, можна згрупувати в чотири блоки:

1. Природно-біологічні дані людини.
2. Соціальні умови.
3. Довузівська підготовка.
4. Вузівська педагогічна система.

Позначені критерії рівнів дають змогу визначити на практиці ступінь формування пізнавальної самостійності сучасних студентів, з огляду на одночасно розвиток всіх компонентів. Незважаючи на розмаїтість методичних підходів до реалізації процесу навчання в умовах дидактичного комп'ютерного середовища, можна виділити загальні етапи використання дидактичного комп'ютерного середовища при організації освітнього процесу: знайомство з особливостями роботи дидактичного комп'ютерного середовища; робота під керівництвом викладача; самостійна робота в рамках навчально-дослідницької роботи; робота з удосконалювання дидактичного комп'ютерного середовища і виконання кваліфікаційної роботи [4].

Так, свою майбутню професійну діяльність пов'язують із необхідністю використання комп'ютерних технологій 46% опитаних, 48% ще не визначалися в цьому питанні й тільки 6% однозначно заперечують таку можливість. У той же час у відповідь на запитання "Чи плануєте Ви

використовувати при викладанні Вашого предмета комп'ютер?" лише 38% опитаних висловили твердий намір використовувати комп'ютер у своїй майбутній педагогічній і науковій діяльності, 43% завагалися з відповіддю й 19% заявили, що комп'ютер їм не знадобиться.

Більш очевидні протиріччя виявляються при порівнянні відповідей на запитання, наведені вище, з відповідями на запитання: "Яку роль, на Вашу думку, відіграє (може відігравати) комп'ютер при викладанні Вашого предмета?", "Чи подобається Вам працювати з комп'ютером?" і "Чи потрібно студентам Вашої спеціальності вивчати інформатику?".

На перше запитання 37% студентів заявили, що комп'ютер може відігравати важливу роль при викладанні свого предмета, 25% – другорядну роль, 13% – ніяку і 25% – не знаю.

Відповіді на друге запитання розподілилися в такий спосіб: 45% відповіли "Так", 28% – скоріше так, 17% – скоріше ні й 10% – ні.

На третє запитання 15% відповіли, що необхідно вивчати інформатику, 41% – потрібно, 34% – певною мірою й 10% – не потрібно.

Все це змушує засумніватися в наявності в більшості студентів мотиву, що сформувався, до використання інформаційних технологій саме в професійній діяльності [6].

Виходячи із критерію усвідомленості мотивації до вивчення нових інформаційних технологій і методів їхнього застосування в навчальній і майбутній професійній діяльності в дидактичному комп'ютерному середовищі, ми умовно визначили три рівні початкової мотивації студентів до здійснення навчальної й професійної діяльності в дидактичному комп'ютерному середовищі.

"Низький рівень" характеризується практично повною відсутністю мотивації; такі студенти не збираються здійснювати навчальну й професійну діяльність не тільки в дидактичному комп'ютерному середовищі, але й взагалі із застосуванням інформаційних технологій. У крайньому випадку, ці технології розглядаються як засіб проведення дозвілля. Студенти сумніваються в необхідності вивчення інформаційних технологій або зовсім її заперечують.

Для "середнього рівня" характерна нестійкість мотивації, усвідомлення необхідності вивчення нових інформаційних технологій у сучасних умовах, але й наявність сумнівів у застосовності цих технологій у професійній діяльності майбутнього учителя образотворчого мистецтва.

Нарешті, для "високого рівня" характерна наявність стійкої мотивації до вивчення нових інформаційних технологій з метою їхнього застосування саме в професійній діяльності, прагнення до самостійного надбання знань, тверде переконання в необхідності вивчення інформаційних технологій.

Для визначення сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів образотворчого мистецтва виділені такі критерії:

– когнітивний критерій, що охоплює такі показники: система засвоєних студентами знань про засоби й методи пізнання, самоосвіти, про види й способи пізнавальної діяльності; обсяг засвоєних студентами знань із досліджуваної дисципліни, успішність;

– мотиваційний критерій, що складається з показників: потреби в пізнавальній діяльності, широкі пізнавальні інтереси, навчально-пізнавальні мотиваційні особистості студента, мотиви самоосвіти; розуміння значимості розвитку пізнавальної самостійності в навчанні;

– операційно-діяльний критерій характеризується способами оволодіння логічними операціями й пізнавальної діяльності – оцінюється за допомогою показника – уміння переносу засвоєних знань і способів діяльності в різні ситуації (аналогічні, частково змінені, зовсім нові) [2].

Виходячи з описаних вище критеріїв, взяли за основу три рівні розвитку пізнавальної самостійності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Перший (низький) рівень – відтворююча самостійність – характеризується наявністю в студента опорних знань з інформатики, що відповідають низькому щаблю засвоєння, коли той, хто навчається, не може самостійно відтворити засвоєні знання; умінням переносу засвоєних знань і способів діяльності тільки в аналогічні умови. Викладач безпосередньо керує формуванням пізнавальної самостійності.

Другий (середній) рівень – реконструктивно-варіативна самостійність характеризується наявністю опорних знань інформатики, які той, хто навчається, може відтворити за допомогою навідних запитань; умінням переносу засвоєних знань і способів діяльності в ситуації зі зміною двох-трьох параметрів. Викладач надає допомогу на окремих етапах формування пізнавальної самостійності.

Третій (високий) рівень – творча самостійність – характеризується наявністю більш широкого й поглибленого кола опорних знань з інформатики, які студент може вибірково актуалізувати; вмінням знайти новий підхід у вирішенні завдання й здійснити його. Участь викладача як консультанта мінімальна [3].

Методика проведення конкретних експериментальних занять визначалася на основі конкретних занять і об'єктивних можливостей, обумовлених місцем проведення заняття й ступенем підготовки учасників навчального процесу.

Нами були зроблені такі висновки:

1. Визначено сутність, зміст, структура й критерії розвитку пізнавальної самостійності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах дидактичного середовища.

2. Виявлено ресурси дидактичного комп'ютерного середовища, що забезпечують розвиток пізнавальної самостійності в студентів гуманітарних спеціальностей.

3. Розроблено й апробовано модель розвитку пізнавальної самостійності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі професійної підготовки в умовах дидактичного комп'ютерного середовища;

4. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку пізнавальної самостійності в студентів гуманітарних спеціальностей у дидактичному комп'ютерному середовищі педвузу.

5. Порівняння результатів в експериментальній і контрольній групах дає змогу констатувати, що запропонована в дослідженні модель і

організаційно-педагогічні умови показують динаміку рівнів розвитку пізнавальної самостійності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах дидактичного комп'ютерного середовища. В експериментальній групі творчим рівнем стали володіти 8,8%, тоді як у контрольній – 3,8%.

Використана література:

1. Биков В. Ю. Розвиток структури комп'ютерних систем опрацювання статистичної звітності для забезпечення управління освітою / В. Ю. Биков, В. В. Гапон, М. Я. Плескач // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2005. – № 3. – С. 3-6.
2. Биков В. Ю. Концепція інформатизації освіти / В. Ю. Биков, В. І. Луговий, М. І. Жалдак [та ін.] // Рідна школа. – 1994. – № 11. – С. 26-29.
3. Володіна-Панченко Н. В. Комп'ютер замість олівця і пензля / Н. В. Володіна-Панченко // Мистецтво і освіта. – 1998. – № 2. – С. 12-16.
4. Гуржій А. М. Аналіз стану комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів за 1997 – 2001 роки / А. М. Гуржій, В. Ю. Биков, В. В. Гапон [та ін.] // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2002. – № 4. – С. 3-7.
5. Коновець С. В. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва / С. В. Коновець. – Рівне, 2002. – 74 с.
6. Руденченко А. А. Методика навчання проектування на заняттях з художнього розпису / А. А. Руденченко // 36. праць наукової конференції “Проектний підхід до компетентнісно спрямованої освіти”. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – С. 565-572.

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Б. В. Формирование познавательной самостоятельности в профессиональной подготовке будущих учителей изобразительного искусства с применением компьютерных технологий обучения.

В статье рассматриваются педагогические условия формирования познавательной самостоятельности в профессиональной подготовке будущих учителей изобразительного искусства. Освещается состояние компьютеризации учебных заведений, предлагаемых для внедрения современных информационных образовательных технологий, в частности интеграция изобразительного искусства с компьютерными формами обучения.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компьютеризация, информационные технологии, интеграция.

CHERNYAVSKIY B. V. Forming of cognitive independence in professional preparation of future teachers of fine art with the use of computer technologies of teaching.

In the article the pedagogical terms of forming of cognitive independence in professional preparation of future teachers of fine art are revealed. The state of computerization of educational establishments, offered for introduction of modern informative educational technologies, in particular integration of fine art with the computer forms of teaching is lighted up.

Keywords: professional preparation, computerization, information technologies, integration.